

Jakub Nowak

"Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów", Henry Jenkins, Warszawa 2007, Jakub Nowak.

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 14, 279-281

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w Polsce w okresie transformacji odniosła się do sytuacji społeczności żydowskiej, jej udziału w procesach transformacji systemowej, formach aktywności.

Trzecią część tomu kończą rozważania Z. Kurcza na temat specyficznej świadomości narodowej oraz dążeń autonomicznych Ślązaków. W artykule pt. *Postulowany naród śląski i śląska ideologia narodowa* przedstawił on wyniki swoich wieloletnich i dogłębnych prac badawczych.

Reasumując, należy stwierdzić, że tom pt. *Mniejszości narodowe i etniczne w procesach transformacji oraz integracji* z pewnością zasługuje na pozytywną ocenę. Wyróżnia się poziomem merytorycznym, ujęciem zagadnienia, komplementarnością podjętych zagadnień. Jakkolwiek nie wyczerpuje złożonej problematyki etnicznej we współczesnym świecie, ale w istotny sposób oddaje stan obecnych badań. Większość artykułów składających się na książkę opiera się na dogłębnej kwerendzie, zawiera interesujące i obiektywne wnioski. Pozwala spojrzeć z nowej perspektywy na ewolucję problematyki mniejszościowej, podstaw instytucjonalno-prawnych ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych, jak i politykę mniejszościową szeregu państw europejskich. Szkoda tylko, że recenzowany tom nie zawiera streszczeń każdego z zamieszczonych artykułów, notek o autorach, a także zbiorczego wykazu literatury przedmiotu, co prawdopodobnie znacznie ułatwiłoby czytelnikowi korzystanie z książki.

Natalia Horska

Henry Jenkins, *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*, tłum. M. Bernatowicz, M. Filiciak, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007, s. 283

Kultura konwergencji Henry'ego Jenkinsa to kolejne, po *Wolnej kulturze* L. Lessinga i *Języku nowych mediów* L. Manovicha, opublikowane w warszawskich Wydawnictwach Akademickich i Profesjonalnych polskie wydanie jednej z najważniejszych pozycji dotyczących nowych mediów. Profesor Henry Jenkins, twórca i dyrektor Programu Komparatystyki Mediów w Massachusetts Institute of Technology, to medioznawca, literaturoznawca i badacz kultury popularnej, zajmujący się problematyką procesu współoddziaływania mediów, ich odbiorców i świata biznesu. *Kultura konwergencji* (co warto podkreślić, ukazująca się w Polsce już kilka miesięcy po światowej premierze) dotyczy tej właśnie tematyki – stanowi bowiem próbę diagnozy szeregu aktualnie zachodzących globalnie procesów: coraz ściślejszych, wieloaspektowych oddziaływań między starymi i nowymi platformami medialnymi, zachodzących między nimi przepływów treści, wzrostu aktywności odbiorców (uczestników) kultury popularnej, a także przemian, jakim podlega współczesna polityka, wynikających z rozwoju mediów cyfrowych.

Koncepcją, na której Jenkins opiera swoją pracę jest pojęcie konwergencji mediów, definiowane przez autora jako proces przepływów treści i publiczności medialnej

pomiędzy różnymi, współegzystującymi systemami medialnymi (jak internet, telewizja czy prasa). Badanie zjawiska łączenia się mediów nie jest oczywiście podejściem nowym, jednak optyka postrzegania procesów medialnych stosowana przez Jenkinsa zasługuje na uwagę. Autor *Kultury konwergencji* jest bowiem nie tylko medioznawcą, ale również uznanym badaczem współczesnej kultury popularnej oraz jej zagorzałym fanem i aktywnym uczestnikiem. A stąd właśnie wynika specyficzne (i dodać trzeba – interesujące) podejście do opisywanych procesów zaprezentowane w omawianej pozycji.

Jako zdeklarowany fan kultury popularnej Jenkins swobodnie i ze znanstwem porusza się po światach gier wideo, najnowszych telewizyjnych serialach i programach reality czy filmach i komiksach *science-fiction*. Zjawiska te są dla niego istotne, ponieważ stojące za nimi społeczności fanowskie stanowią jeden z katalizatorów przemian współczesnych mediów. Jenkins twierdzi, że to właśnie aktywni, samoorganizujący się fani i pozostający z nimi w dynamicznym oddziaływaniu przemysł medialny mają największy udział w wytyczaniu kierunków owych przemian. A wzrost aktywności konsumentów kultury popularnej autor książki wiąże z procesem rozwoju internetu, sugerując jednocześnie, że opisywane przez niego zjawiska mieć będą szeroki zasięg, w istotny sposób wpływając m.in. na dzisiejszą politykę.

Książka składa się z sześciu rozdziałów (oraz obszernych: wstępu i zakończenia), ułożonych sprawnie w logiczny wywód, choć jednocześnie, dzięki wyraźnemu przedmiotowemu podziałowi treści książki, autor zapewnił każdemu z rozdziałów relatywnie dużą integralność.

Pierwsze rozdziały autor poświęca głównie współczesnej telewizji, twierdząc, że jest to telewizja aktywizująca odbiorców: projektowana, by o niej dyskutować, rozkładać ją na czynniki pierwsze i krytykować. Jednocześnie jej odbiór (jak i innych mediów czasów konwergencji) staje się dziś procesem coraz bardziej kolektywnym – rosnąca część oferty telewizyjnej (jak programy *reality*, formaty typu „Idol” czy najnowsze seriale) stanowiąc impuls do kreowania aktywnych społeczności odbiorców, które nie tylko będą wiernie śledzić kolejne odcinki, ale i gromadzić się na internetowych forach i listach dyskusyjnych, analizując obejrzone treści, wymieniając się sugestiami i domysłami co do dodatkowych, ukrytych przez producentów (często właśnie w tym celu) treści. Jenkins przywołuje w tym kontekście Pierre’a Lévy’ego pojęcie zbiorowej inteligencji, czyli zdolności wirtualnych społeczności do podnoszenia poziomu wiedzy i kompetencji ich członków, poprzez współpracę i debaty prowadzone na dużą skalę. Jednocześnie autor *Kultury konwergencji* stwierdza, że znaczenie wirtualnych społeczności będzie rosło, coraz częściej ich spoiwem będzie nie tylko kultura popularna, ale i polityka.

W kolejnych rozdziałach Jenkins skupia się na nabierających coraz większego znaczenia dynamicznych związkach między aktywnymi konsumentami produktów kultury popularnej, a ich wytwórcami. Analizuje serię „Matrix” jako przykład doskonale zaprojektowanego produktu transmedialnego (trzy filmy kinowe, filmy animowane, komiksy i gra komputerowa), skłaniającego odbiorców do sięgania po kolejne produkty w celu poznania całości treści. Dużo uwagi poświęca amatorskim wytworom aktywnych kultur fanowskich (jak filmy tworzone przez fanów „Gwiezdných wojen” i opowiadania pisane przez fanów „Harry’ego Pottera”). Oba zjawiska stanowią dla autora punkt wyjścia do rozważań nad narastającym konfliktem między fanami a korporacjami medialnymi, starającymi się ograniczyć aktywność odbiorców ich własnych produktów, swoje działania argumentując troską o ochronę własności

intelektualnej. Jenkins przyjmuje interesujący punkt widzenia, jednoznacznie opowiadając się w tym sporze po stronie fanów. Traktuje on bowiem najbardziej rozpoznawalne produkty kultury popularnej jako mity nowej kultury ludowej, do których reinterpretacji odbiorcy mają prawo, tym bardziej, że twórcza reinterpretacja spełnia wg Jenkinsa jednocześnie istotną funkcję edukacyjną.

Szczególnie interesująca wydaje się być ostatnia część książki, w której autor opisywane wcześniej procesy odnosi do współczesnej polityki. Konwergencja mediów, twierdzi Jenkins, musi w istotny sposób wpłynąć i na nią. Nowe media rządzą się nowymi zasadami (autor wylicza: dostęp, uczestnictwo, zasadę wzajemności i komunikację partnerską – *peer-to-peer*), a te, obok zmian w systemach komunikacji i normach kulturowych, prowadzą ku znaczącym modyfikacjom w funkcjonowaniu współczesnych demokracji. W oparciu o przywoływane egzemplifikacje (m.in. gwałtowny wzrost znaczenia internetowych kampanii wyborczych i blogów politycznych, powszechne wyrażanie poglądów politycznych przez obywateli – internautów), Jenkins przewiduje kierunki zmian: miejsce obecnie obowiązującej *zindywidualizowanej koncepcji odpowiednio poinformowanego obywatela* zajmie *zbiorowa idea obywatela monitorialnego*, dla którego demokratyczne obywatelstwo będzie częścią stylu życia.

Autor *Kultury konwergencji* jest więc optymistą, dla którego kluczową kategorię stanowi uczestnictwo – świadoma, aktywna i naturalna partycypacja w kulturze i polityce. Jenkins oczywiście odnotowuje problemy (jak koncentracja mediów, dyskusyjna kwestia granic własności intelektualnej czy problem, który nazywa luką uczestnictwa), jednak traktuje je pobieżnie. A ta jednostronność zdaje się być największą wadą książki, tym bardziej, że ta opisuje rzeczywistość medialną w krajach demokratycznych, prawie zupełnie pomijając kwestię przeobrażeń świata mediów państwach Bliskiego Wschodu czy Chinach (podlegających procesom czasem wręcz przeciwnym do tych opisywanych w *Kulturze konwergencji*).

Pomimo owej wybiórczości tematycznej, *Kultura konwergencji* pozostaje pozycją wartą uwagi – stanowi bowiem niezwykle interesującą analizę przemian, którym podlegają światy mediów współczesnych demokracji. To analiza wyczerpująca i szczegółowa (przywołane dziesiątki przykładów i liczne prace teoretyczne), momentami błyskotliwa (znawstwo tematu i osobiste zaangażowanie autora skutkują interesującymi interpretacjami), a jednocześnie przejrzysta i klarowna (lekki styl, obszerny słownik terminów używanych w pracy). *Kultura konwergencji* Henry’ego Jenkinsa jest więc książką dzisiaj bardzo przydatną (zresztą nie tylko politologom, medioznawcom, kulturoznawcom czy socjologom). Jest bowiem fachowym i jednocześnie zajmującym przewodnikiem po (co stanowi znak czasu, również polskiej) pozornie chaotycznej i skomplikowanej rzeczywistości medialnej.

Jakub Nowak